

Олена Поліщук

ІНТУЇЦІЯ

ПРИРОДА, СУТНІСТЬ,
ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Олена Поліщук

ІНТУЇЦІЯ

**ПРИРОДА, СУТНІСТЬ,
ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ**

Монографія

Видавець
Київ – ПАРАПАН – 2010

УДК 130.2+18
ББК 88.45+87.822+87.85
П61

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 10 від 23 квітня 2010 р.)*

Рецензенти:

О.І. Оніщенко, доктор філософських наук, професор;
Д.М. Скальська, доктор філософських наук, професор;
В.І. Ярошовець, доктор філософських наук, професор.

Поліщук О.П.

П61 Інтуїція. Природа, сутність, евристичний потенціал:
[монографія] / Олена Поліщук. — К.: Вид. ПАРАПАН,
2010. — 228 с.
ISBN 978-966-8210-92-1

Спираючись на естетико-антропологічні та естетико-гносеологічні позиції при аналізі явища інтуїції, у монографії виявлено нові зрізи розуміння природи інтуїтивного мислення як різновиду мислення образного типу, окреслено значущість естетичних чинників для інтуїтивності особистості, розкрито можливості інтуїтивного рішення в евристичному і культуро-значущому сенсі.

Для фахівців у галузі естетики, філософії, історії та теорії культури, мистецтвознавства, психології творчості, педагогіки, кібернетики та теорії інформатики, викладачів, аспірантів і студентів.

УДК 130.2+18
ББК 88.45+87.822+87.85

Видано коштом Благодійної організації
“Центр практичної філософії”
Президент А.В. Толстоухов

© Поліщук О.П., 2010
© Центр практичної філософії, 2010
© Видавець ПАРАПАН, 2010
ISBN 978-966-8210-92-1

ЗМІСТ

ВІД АВТОРА.....	5
Розділ I. ІНТУЇЦІЯ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ І НАУКИ: ПАРАМЕТРИ РОЗУМІННЯ.....	8
1.1. Проблема інтуїції в античній філософії.....	9
1.2. Філософсько-теологічна думка Середньовіччя і Відродження про проблему безпосереднього знання.....	12
1.3. Вчення про інтуїцію у філософії Нового часу і Просвітництва.....	21
1.4. Феномен інтуїції у філософських розвідках кінця XIX—першої половини XX ст.	29
1.5. Інтуїція: основні аспекти аналізу в історії європейської філософії і науки.....	42
Розділ II. ІНТУЇЦІЯ В СИСТЕМІ ПОНЯТІЙНИХ ВИЗНАЧЕНЬ.....	48
2.1. Етимологія поняття “інтуїція”.....	49
2.2. Змістова специфіка поняття інтуїції: семасіолого-компаративний аналіз.....	54
Розділ III. ІНТУЇЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	78
3.1. Об’єкт феномена інтуїції: досвід наукової рефлексії...	79
3.2. Феноменологічні характеристики явища інтуїції.....	86
3.3. Інтуїтивне мислення: витоки і специфіка.....	98
Розділ IV. МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІНТУЇТИВНОГО РІШЕННЯ ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ У КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ОБРАЗНОЇ ФОРМИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	113
4.1. Концептуальні моделі творення інтуїтивного рішення.....	114
4.2. Неактуалізована інформація як чинник генерування інтуїтивного рішення.....	133
4.3. Естетична інформація та інтуїція.....	142

інтуїція виконує функції фіксації й засвідчення певного (елементарного) змісту знання, відтак, варто говорити про інтелектуальний характер цього явища.

Отже, у цій моделі має місце звернення до процесуального, особистісного й змістово-функціонального аспектів існування інтуїції. Зацікавлює у ній насамперед ідея про елітарний характер цього явища.

Загалом, аналіз ступеня розробленості проблеми природи і змісту інтуїції, як пізнавального і креативного чинника, дає підставу констатувати відсутність значної уваги сучасної наукової думки до неї та недостатній ступінь її опрацювання. Дана проблема має статус, так би мовити, маргінальної міждисциплінарної проблеми, оскільки перебуває на перетині інтересів низки наук. Це знаходить відображення передусім у тому, що наразі відсутня єдина концептуальна модель витоків даного явища. Досить по-різному науковцями потрактовується також його змістово-функціональне навантаження і, відповідно, сфера побутування. Крім того, найчастіше має місце лише оперування поняттям інтуїції без поглибленого дослідження самого явища, означуваного даним терміном, адже його дослідники найчастіше тільки торкаються у контексті іншої наукової проблеми.

Загалом своєрідна розпорошеність розвідок, здійснених у межах різних наук щодо цього явища, вимагає систематизації напрацьованого матеріалу щодо природи, специфіки і потенціалу інтуїції. Тому даний феномен потребує, на наш погляд, більш ґрунтовного вивчення, як індивідуального інтелектуального процесу, якому властива самотність у механізмах функціонування, та осмислення причинно-факторної системи його існування, як чинника творчості людини, і художньої творчості зокрема. Особливої уваги вимагає, видається, аналіз естетичних чинників його детермінації в індивідуально-творчому процесі, що потребує забезпечення з боку естетичних розвідок.

4.2. Неактуалізована інформація як чинник генерування інтуїтивного рішення

Кращому розумінню механізмів формування інтуїтивного рішення творчої проблеми у будь-якій сфері людської діяльності сприяє, видається, аналіз причинно-факторної системи даного явища. Одним із його можливих чинників, вважаємо, є деактуалізована (неактуалізована) інформація, яка набувається суб'єктом діяльності у процесі і безпосередньої життєдіяльності, і спеціального опрацювання проблеми. Саме на основі її у людини формується інтуїтивне рішення нагального завдання. Іншими словами, припускаємо: поява інтуїтивного здогаду зумовлена не просто специфікою інформаційних процесів (як основи появи думки чи дії), зумовленою їхнім субстрактним підґрунтям (образного або понятійного типу). Йдеться наразі про інше — якість та кількість самих інформаційних даних і здатність окремих особистостей у більш широкому плані, на відміну від більшості людей, по-іншому здійснювати інформаційне опрацювання необхідного питання, актуальної проблеми і т.д. А також прагнемо привернути увагу, що носії інтуїтивної здібності — інтуїтивності — мають своєрідне суб'єктивне підґрунтя до подібних механізмів набуття, інтерпретацій і використання інформації щодо предметного поля нагальної проблеми.

Будемо вживати поняття *"неактуалізована інформація"*, хоча допустиме термінологічне використання слів: *"неосновна"*, *"додаткова"*, *"фонова"*, *"неявна"*, *"контекстна"* інформація, як його синонімів. Проте, з нашої точки зору, вживання саме поняття неактуалізованої інформації є більш виправданим, оскільки воно глибше розкриває і повніше фіксує зміст даного явища і виступає опозиційно-відносним до поняття *"актуалізована інформація"*. (Кожне із них зазначає один із полюсів наявної сукупності характеристик інформаційних сигналів, які виникають при взаємодії людини з дійсністю).

Характеристика ознак, властивостей і т.п. даного явища вимагає, передусім, розкриття розуміння, у якому контексті вживається поняття інформації, оскільки на сьогодні зустрічаються відмінні підходи в її трактуванні.

Як відомо, інформацією інколи називають *сигнал або повідомлення, що зменшує невизначеність у того, хто його отримує*. Таке визначення її пов'язане з іменами К. Шеннона та В. Вівера, засновників математичної теорії інформації. У її межах досліджуються способи передачі, кодування, декодування інформації, вимірювання її обсягу в одному об'єкті по відношенню до іншого. Трактують інформацію також і як *повідомлення, пов'язане з управлінням*. Таке її визначення пов'язане з Н. Вінером, який запропонував розуміння кібернетики як науки про управління і зв'язок в живих організмах, суспільстві і машинах. Розробляючи так звану статистичну теорію інформації, він розглядав в єдності процеси перероблювання інформації та управління у складних системах, яким притаманна доцільна активність. Однак, найбільш продуктивним у контексті даного дослідження вважаємо визначення інформації через поняття різноманітності, запропоноване В. Ешбі. В ньому акцентується увага на *змістовому аспекті сигналу або повідомлення в процесі взаємодії об'єктів дійсності* (як живої, так і неживої природи): будь-який матеріальний (речовинний) об'єкт характеризується внутрішньою структурованістю і неоднорідністю, відтак, йому притаманна різноманітність компонентів, властивостей, ознак, зв'язків, відношень, функцій і т.п. Між собою матеріальні утворення теж відрізняються, тобто їм притаманна так би мовити зовнішня різноманітність. Враховуючи це, будемо розуміти інформацію складним феноменом, що виражає перенесення низки певних властивостей матеріальних утворень (або їх елементів) від однієї системи до іншої, а саме: різноманітності, відображення, активності, системності.²¹⁴

Дискусійною у науці є також проблема предметної бази інформації. Основними двома напрямками її трактування, як відомо, виступають атрибутивний і функціональний підходи. За першим, вона розглядається атрибутом матерії, який існує поза процесом управління, тобто у будь-яких системах. За іншим, це момент, сторона, продукт, ознака, характеристика і т.п. процесу управління, тобто вона існує лише у системах, що самоорганізуються. Це складні системи, яким притаманна доцільна активність у процесах самоорганізації і саморегуляції.

Наявність альтернативних підходів у трактуванні предметної сфери інформації свідчить або про недостатній ступінь опрацювання самої проблеми, або ж її деяку антиномічність. Проте, в даних напрямках її питома вага видається різною. Значно вища можливість її усунення характерна, на нашу думку, функціональному підходу. Тому будемо вважати, що інформаційний процес має місце тільки у випадку відображення складноорганізованою системою, яка самоуправляється, взаємодій з об'єктами дійсності. Він є наслідком об'єктивних зв'язків між такою системою та іншими матеріальними утвореннями, що відтворює їх різноманітність, складність, системність, упорядкованість тощо.

Крім того, в контексті дослідження буде розглядатися лише ідеальна інформація, тобто інформація, пов'язана з процесом інтерпретації суб'єктом діяльності (особистістю) змісту зафіксованої взаємодії з об'єктом дійсності (на рівні споглядання). Вона є характеристикою його знань, сформованих на основі символічно-образних репрезентантів цих предметів та явищ.

Що ж таке неактуалізована інформація? Чи існують способи її актуалізації та використання? Який її евристичний і творчий потенціал у діяльності людини? Звичайно, будь-яке модельне уявлення явища є його ідеалізацією. Низка ознак, властивостей, функцій останнього тут може не аналізуватися. Проте, позитивним моментом його, видається, є виявлення і зосередження уваги на розгляді найбільш суттєвих характеристик явища. На наш погляд, необхідним і важливим чинником формування інтуїтивного рішення творчого чи пізнавального завдання виступає саме неактуалізована інформація про предмети та явища, які відображаються чи досліджуються людиною при пошуку відповіді на актуальні для неї питання. При вирішенні будь-якої проблеми, видається, має місце оперування як актуалізованою інформацією про неї, так і неактуалізованою. Масив актуалізованих інформаційних сигналів базується на артикульованих і експлікованих знаннях, що набувають цінності при усвідомленні мети, завдань діяльності і засобів їх реалізації.

Відтак, в даному випадку увага суб'єкта діяльності, пізнання, творчості зосереджена на тих сторонах, моментах, властивостях, ознаках об'єктів і власних станів, які він вважає найбільш важливими для ефективності своєї діяльності.

Однак, *завжди існує невербальна інформація в межах предметного поля наявної проблемної ситуації, яка зазвичай не аналізується*. Вона полягає в інтелектуальних і практичних навичках, схемах сприйняття реальності, пантоміміці тощо. Це *невимовна невербальна інформація*. Вона невіддільна від її індивідуального носія, детермінується його вродженими і набутими якостями, наявним досвідом (життєвим і професійним). За своїми характеристиками і специфікою така інформація є персоніфікованою, неексплікованою, неартикульованою вербально. Подібні інформаційні дані М. Полані назвав "особистісним" або "інструментальним" знанням: це знання "...деяких конкретних елементів, які усвідомлюються не самі по собі, а лише за допомогою їх внеску в осягнення (осмислення) того цілого, на якому зосереджується наша увага".²¹⁵ Їх часткове передавання можливе тільки за рахунок імітації. Так, спостерігаючи за діями "...вчителя і намагаючись його перевершити, учень несвідомо освоює норми мистецтва, включаючи і ті, які невідомі самому вчителю".²¹⁶

Наразі варто пригадати й припущення Дж. Серля про можливість існування у комунікації декількох ракурсів її змістового вияву, і, відтак, наявність в учасників комунікативної взаємодії оцінок чи констатацій стану перебігу справ — "асертивів"; безпосередніх вербально-мовних актів як спонук до діяльності об'єкта висловлювання або впливу на нього суб'єкта висловлювання, тобто "директивів"; усвідомлених характеристик мовного статусу суб'єкта висловлювання або "комісивів"; "декларативів" — актів, що породжують нову реальність, та "експресивів" як виразів конкретного ставлення суб'єкта мовленнєвого акту до чогось.²¹⁷ Саме останні й привертають нашу увагу, адже йдеться про можливість існування не тільки когнітивного, ціннісного, нормативно-регулятивного й сугестивного аспектів комунікації, а й *експресивного*, які можуть водночас бути притаманними конкретним комуні-

кативним актам. І як зазначає М. Попович, розвиваючи ідею англійського мислителя: "Метою експресивної комунікації є вираження ставлення суб'єкта до теми. В найпростішому випадку ставлення суб'єкта може бути виражене окремими словечками і вигуками, навіть виразом обличчя чи інтонацією; можлива і цілком безстороння промова в контексті дискурсу, яка по формі буде аргументом, а насправді лише виразом ставлення суб'єкта до події".²¹⁸ І надалі український філософ підкреслює: "В експресивному вимірі ототожнення здійснюється за мірками, протилежними практичним міркам сугестивного виміру. «Ти» ототожнюється не в залежності від того, як служить задоволенню певних цілей чи пристрастей, а не залежно від цього: чи приносиш «ти» нещастя, чи радості, «ти» є інваріантом різних емоційних оцінок. Бо в цьому вимірі йдеться про ставлення і відповідно — про інваріанти ставлень".²¹⁹

Підкреслимо, що в комунікативному процесі цінною знаковою системою у структурі невербальної інформації виступають передусім його проксемічні характеристики. Зазвичай подібна інформація не актуалізується людиною. Проте, просторова і часова організація спілкування є цінною базою додаткових даних про його учасників та їхнє відношення до конкретної ситуації (і функціонує вона, на наш погляд, саме в експресивному вимірі комунікативної взаємодії).

Відтак, різновидом неактуалізованої невербальної інформації, невід'ємно пов'язаної з вербальним повідомленням, виступає виразність мови людини (інтонація, темп, тональність, дикція і т.п.), експресивні характеристики повідомлення, екстралінгвістичні знаки процесу мовлення (пауза, придиhi тощо). Вони виступають завжди додатковою базою даних про людину. Назвемо її *екстралінгвістичною невербальною інформацією*. Така інформація суто індивідуальна за своїм

* Привертає увагу, що українським філософом виокремлено не п'ять, а три групи елементів мовних актів — "вимірів комунікації", а саме: констатииви, сугестивні й експресивні. Перші створюють дискурс й посилюють твердження суб'єкта мовлення або послаблюють твердження його опонента; другі створюють нову комунікативну реальність; треті ж наразі залежать від ціннісної сфери життя людини і впливають на прийняття нею системи цінностей чи її коригування.

носієм, обумовлена його специфікою (як біологічної, соціальної і духовної істоти). Вона синкретично поєднана з вербальним субстратом повідомленням, тобто постійно його супроводить, але виступає, зазвичай, неочевидною для учасників комунікативної взаємодії (у будь-яких видах діяльності, яку вона супроводить).

Неактуалізована інформація може ґрунтуватися на семантичних зв'язках і відношеннях лексичних одиниць, включених в інформаційний комплекс творчого (пізнавального чи прагматично-утилітарного) завдання. При вирішенні останнього суб'єкт творчості актуалізує лише окремі їх значення, а інші існують для нього у так би мовити контекстуальній формі. Використання лексичних одиниць у повідомленні або їх інтерпретація залежить від індивідуального досвіду людини, обумовлюється специфікою її особи, визначається метою і завданнями діяльності. Іншими словами, такого роду інформація — це дані про використання і комунікацію мовних виразів, відношення останніх до позначуваних ними предметів, явищ дійсності у плані їх адекватності (повної або часткової). Вона, за своєю суттю, є *контекстно-вербальною інформацією* про проблему, однак, так само виступає для людини неочевидною, неактуалізованою.

Крім того, при вирішенні завдання завжди існує фоновий комплекс інформаційних сигналів та повідомлень про оточуюче середовище і власний внутрішній стан, що знаходиться поза межами актуального сприйняття особистості через складність самого завдання (в плані масштабності, комплексності, релятивності, екстраординарності) чи відсутності його безпосереднього зв'язку з цілями пошуку. Така евристично цінна інформація відіграє, на наш погляд, важливу роль у формуванні інтуїтивного рішення. Проте, вона затінена іншими інформаційними сигналами або повідомленнями, які більш рельєфно проступають для особистості через її зацікавленість ними, або ж ще не попали у сферу її прямого інтересу. Це *неактуально-додаткова інформація*, що є до певного часу неявною для людини, існуючою імпліцитно.

Неактуалізована інформація виступає, наразі, основою збагачення і розширення предметної бази аналізу проблемної ситуації. Її актуалізація призводить до появи нових орієнтирів

пошуку у суб'єкта творчості, детермінує його мотиваційну систему. Вона активізує пошук та вибір нових методів, засобів чи принципів діяльності. Тобто неактуалізована інформація виступає евристичним, оптимізуючим, селективно-коригуючим чинником генерування інтуїтивного рішення творчої проблеми (незалежно від сфери його побутування).

У зв'язку із проблемою існування неактуалізованої інформації виникає, закономірно, питання: на базі функціонування якої сфери психіки людини формується інтуїтивний здогад? Ще раз, як видається, варто звернутися до цієї проблеми. Як відомо, значна кількість дослідників вважає нею позасвідоме (І. Березна, Р. Грановська, В. Кеннон, Є. Крупник, Л. Левчук, В. Моляко, І. Морозов, Я. Пономарьов, О. Спіркін тощо). Однак підкреслимо, через наявність різних підходів у розумінні природи, сутності несвідомого, позасвідомого, свідомості і відсутності єдності в трактуванні цих понять необхідно, на наш погляд, зосередитись більш поглиблено на її розгляді.

У літературі простежується традиція виділяти різні види несвідомої діяльності психіки людини, а саме: несвідоме (до-свідоме), позасвідоме, свідоме, надсвідоме та понадсвідоме. Дана проблема на сьогодні не є остаточно вирішеною у науці. Несвідоме найчастіше розуміється близьким до поняття "Воно", що введене у науковий обіг З. Фройдом, як "...прагнення задовільнити інстинктивні потреби при збереженні принципу задоволення".²²⁰ Так, на думку П. Симонова, це "...вітальні (біологічні) потреби в їжі, воді, продовженні роду, в уникненні шкідливого і активовані ними вроджені акти поведінки — безумовні рефлексивні за І. П. Павловим, в тому числі найскладніші (інстинкти); генетично задані риси темпераменту, особливості тілесної конституції, які впливають на психіку і поведінку".²²¹ Позасвідоме зазвичай трактується як те, що було раніше у сфері свідомості, але перестало за певних умов привертати увагу, або ж те, що за конкретних умов може усвідомитися (наприклад, автоматизовані навички, умовні рефлексивні тощо). Сюди ж, вважається, слід відносити крім "передсвідомих" явищ і певні духовні утворення, завдяки яким відбувається соціалізація людини. Це — "...дещо, що знаходиться над "Я",

вироблене історією людства та існуюче в системі науки, мистецтва, культури. Це ідеали суспільства, соціальні норми, система всіляких заборон і правил...²²² Подібні утворення деякими дослідниками називаються "надсвідомими" явищами, наприклад К.Г. Юнгом або П. Симоновим. Обумовлені вони соціальною природою людини як особливого біологічного виду. (Це зразки типових для певної спільноти людей норм поведінки і пізнання, вплив яких на діяльність актуально не усвідомлюється і, відповідно, не контролюється). Подібної думки дотримувався, зокрема, М. Ярошевський, вважаючи, що до цієї сфери відноситься використання людиною незалежних від її свідомості "форм логіки розвитку науки".²²³ Або ж понадсвідоме мислиться як "...неусвідомлене рекомбінування раніше набутого досвіду, яке стимулюється і направляється домінуючою потребою при пошуці засобів його задоволення".²²⁴ Тобто, прихильниками такого підходу подібний пласт (сфера) психіки людини ототожнюється з "понад-Я" З. Фрейда чи "колективним несвідомим" К.Г. Юнга.

Але зустрічається й інший підхід у розумінні даної проблеми. Прихильниками його вважається, що думка про ієрархічну структуру людської психіки у вигляді певних пластів: несвідомого, позасвідомого, свідомості – вичерпала свій пояснювальний потенціал через певне спрощення і натуралізм. Подібна модель психіки, іншими словами, не відповідає дійсності. Тому необхідно більш коректно проаналізувати співвідношення несвідомого і свідомості, використовуючи набутий за останні десятиліття науковий матеріал. Дослідження свідомості, видається, можуть виявитись більш плідними для вивчення явищ психіки людини і специфіки її творчої чи пізнавальної діяльності, аніж зосередження уваги на позасвідомих чинниках людської поведінки і вчинків. У межах такого напрямку зацікавлює передусім думка про необхідність розрізнення двох різновидів явищ: явищ, які свідомістю і волею контролюються, та явищ, котрі утримуються в сфері свідомості, але є неявними по відношенню до мети діяльності, нагального інтересу і т.п. Останні свідомістю не контролюються. Започатковане таке розуміння проблеми специфіки співвідношення несвідомого і свідомого граціями Л. Виготського. Він вважав доцільним розрізнення "не-

свідомого" і "неусвідомленого". Останнє слід розуміти іншим напрямом діяльності свідомості при осмисленні наявної проблеми. Тобто, у межах свідомості людини можуть існувати два компоненти знань: актуалізований (очевидні, артикульовані, експліковані знання) і неактуалізований (неявні, імпліцитні, неартикульовані). Актуалізація інформаційних даних залежить від інтенціональної активності особистості, яка здійснила відбір засобів і методів для продуктивного, на її погляд, рішення нагальної проблеми чи завдання.

Такий підхід до проблеми співвідношення свідомого і не-свідомого в мисленні людини привертає увагу: він сприяє конструктивному пошуку механізмів генерування інтуїтивного рішення творчої проблеми, насамперед, у психологічно-еволюційному ракурсі, даючи змогу розглянути роль і можливості неактуалізованої інформації як чинника формування інтуїтивного здогаду при вирішенні актуального завдання. Часові параметри творення інтуїтивного рішення творчої (когнітивної, практичної) проблеми, особливості психічного стану суб'єкта діяльності (підвищена сенсорна відкритість до інформаційних сигналів, підвищена емоційність, "відчуття близькості рішення" тощо), що передують його появі, та інші явища, які супроводжують виникнення інтуїтивного здогаду, наводять на думку, що лише оперування поняттям не-свідомого, позасвідомого навряд чи сприятиме конструктивному поясненню специфіки та основних характеристик механізмів його формування. (Звичайно, йдеться про традиційні, зазначені вище, спроби трактування даних явищ).

У цьому відношенні наукові пошуки прихильників саме останнього підходу до проблеми взаємодії "свідомого-позасвідомого" вважаємо більш доцільними: вони розширюють так би мовити горизонти дослідження, зосереджуючи увагу на вивченні суттєвих, атрибутивних ознак і властивостей механізмів функціонування свідомості й психіки людини в цілому.* Відтак, такий підхід до цієї проблеми ставить новий акцент у її аналізі, націлюючи на дослідження *специфіки при-*

* Звернемо увагу, що у деяких різновидах людської діяльності через зміну стану свідомості чи її інші іншу інтенціональну спрямованість виникають особливі, екстраординарні емотивні чи інтелектуальні феномени, наприклад, при медитації.

роди свідомості та її структурно-рівневої організації. Він наразі видається більш виправданим при створенні моделі генерування інтуїтивного рішення завдання у творчій діяльності, в основу якої покладено уявлення про неактуалізовану інформацію як чинника формування інтуїтивного здогаду про шляхи і засоби подолання нагальної проблеми. Зокрема, при розгляді специфіки та потенціалу естетичної інформації як евристичного чинника формування рішення актуального пізнавального чи творчого завдання (у різних сферах діяльності, незалежно від конкретного за метою його спрямування).

4.3. Естетична інформація та інтуїція

Важливим компонентом неактуалізованої інформації, якому належить чільна роль у формуванні інтуїтивного здогаду, на наш погляд, виступає естетична інформація. Слід вказати, що проблема естетичної інформації є одним із складних і недостатньо вивчених питань. Розглядається вона, насамперед, у контексті проблеми естетичного сприйняття, не привертаючи уваги широкого наукового загалу. Однак без вирішення її, видається, навряд чи можна продуктивно осмислити засоби і механізми не лише естетичного сприйняття, художнього пізнання чи художньої творчості, а й творчості загалом (не залежно від царини її реалізації), а також особливості так званого образного мислення.

Даний аспект проблеми був помічений і аналізується представниками теоретико-інформаційної естетики, яка прагнула осмислити естетичне сприйняття і художню творчість з позицій теорії інформації. Дослідженнями названих проблем займаються Р. Арнхейм, М. Бензе, А. Моль, Г. Осборн та ін. В основу їхнього розуміння специфіки естетичного сприйняття покладена ідея про інформаційний пошук суб'єктом творчості естетично цінної для нього форми. Останній вони вважають важливим і необхідним моментом самопізнання суб'єкта художньої творчості. При аналізі естетичної форми у контексті специфіки естетичного сприйняття ними відстоювалась ідея про активний характер останнього, який проявляється в формуванні цілісного чуттєвого образу естетичного об'єкта.